

สภาพทั่วไปของหมู่บ้านพระเพลิง

ในบทนี้ผู้วิจัยประสงค์จะเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับหมู่บ้านในทุกด้าน เช่น สภาพทางภูมิศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ถึงพฤติกรรมการชุมชนและความร่วมมือในการพัฒนา ซึ่งจะเสนอในบทต่อไป

สภาพทางภูมิศาสตร์

หมู่บ้านพระเพลิงตั้งอยู่ในเขตตำบลนกกอก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ 6 กิโลเมตร โดยตั้งอยู่บนฝั่งขวาของถนนสายปักธงชัย-โชคชัย ซึ่งคั่นกันไปกับคลองส่งน้ำของโครงการชลประทานลำพระเพลิง สภาพภูมิประเทศทั่วไปเป็นที่ราบมีพื้นที่อยู่อาศัยตั้งอยู่กลางพื้นที่การเกษตร ระยะทางจากถนนสายปักธงชัย-โชคชัย ถึงย่านที่อยู่อาศัยยาวประมาณ 500 เมตร นอกจากคลองส่งน้ำชลประทานทางฝั่งซ้าย และคลองระบายน้ำทางฝั่งขวาของถนนดังกล่าวแล้ว ยังมีคลองธรรมชาติซึ่งผ่านบริเวณที่พักอาศัยในหมู่บ้าน และบ่อขุดอีกหลายแห่งที่ประชาชนใช้เป็นแหล่งน้ำใช้น้ำกินได้ตลอดปี เนื้อที่ของหมู่บ้านรวมทั้งสิ้น 1633.3 ไร่ จำแนกการใช้ประโยชน์ดังนี้

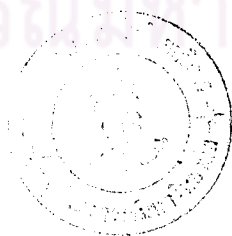
ตารางที่ 10 จำนวนการใช้ประโยชน์ที่ดินของหมู่บ้าน

การใช้ประโยชน์	จำนวน (ไร่)	คิดเป็นร้อยละ
อยู่อาศัย	90	5.51
ทำนา	1491	91.29
ทำสวน	25	1.53
วัด-โรงเรียน	27	1.65
ป่าช้า	0.3	0.02
รวม	1633.3	100

ที่มา : เอกสารของหมู่บ้านพระเพลิง

การตั้งบ้านเรือนจะเรียงรายอยู่สองฝั่งถนนสายใหญ่ในหมู่บ้าน ซึ่งขนานไปกับคลองลำพระเพลิง (กุดแก้งประกอบ) มีบ้านเรือนตั้งอยู่ 150 หลังคาเรือน ส่วนใหญ่สร้างซึกติดกันเป็นหมื่นที่แยกออกไปทางทิศตะวันตกของหมู่บ้านเพียง 6 หลังคาเรือน เป็นบริเวณปลูกพืชสวนซึ่งมักเรียกบ้านกลุ่มนี้ว่าบ้านสวน ความยาวของถนนกลางหมู่บ้านจากตะวันออกไปถึงตะวันตกของหมู่บ้านยาวประมาณ 600 เมตร สภาพการสร้างบ้านเรือนค่อนข้างแออัด แต่ละบ้านมีบริเวณน้อย การสร้างรั้วรอบบริเวณจะสร้างเฉพาะคานที่ติดกับถนน โดยสร้างเป็นรั้วร่วมของแต่ละละแวกไม้สูงมีการกันรั้วของบ้านหลังใดหลังหนึ่งโดยเฉพาะ สภาพบ้านเกือบทั้งหมดเป็นบ้านไม้ ใต้ถุนสูง ใต้ถุนบ้านมักใช้เป็นที่เก็บข้าวทำงานหรือพักผ่อนตอนกลางวัน มีส่วนน้อยที่สร้างฉางแยกต่างหากจากตัวบ้าน

ในด้านการคมนาคม ชาวบ้านพระเพลิงมีถนนติดต่อภายในหมู่บ้านเป็นถนนดินลูกรัง ซึ่งมีสภาพดีในฤดูแล้ง แต่ฤดูฝนจะถูกน้ำท่วมบางตอนในปลายถนนคานตะวันออก มีสะพานไม้ข้ามคลองไปยังวัด 2 สะพาน การเดินทางจากหมู่บ้านไปยังอำเภอปักธงชัยจะมีรถออกจากหมู่บ้านวันละ 2 เที่ยว เวลา 8.00 น. และ 14.30 น. เพื่อส่งและรับนักเรียนที่เรียนในตัวอำเภอ แต่รถดังกล่าวมักแน่นไปด้วยนักเรียนตั้งชั้นนั่งบนหลังคาคังนั้น บุคคลทั่วไปมักใช้วิธีเดินออกจากหมู่บ้านมาจอดรถที่ริมถนนปักธงชัย-โชคชัย เพื่อโดยสารรถที่มาจากอำเภอโชคชัย ซึ่งเป็นรถสองแถว 6 ล้อ ค่าโดยสารคนละ 4 บาท รถดังกล่าวจะผ่านประมาณชั่วโมงละ 1 คัน และหมดประมาณเวลา 17.00 น. ถนนสายปักธงชัย-โชคชัยตอนที่ขนานกับคลองส่งน้ำเป็นถนนลาดยาง แต่สภาพทรุดโทรมมาก เนื่องจากมีรถบรรทุกเดินอัตร้าข้ามานเสมอ การเดินทางออกจากหมู่บ้านแต่ละครั้งจึงต้องใช้เวลาในการเดินทางกว่า 30 นาที จึงถึงตัวอำเภอ

ประวัติความเป็นมา

เกี่ยวกับความเป็นมาในการก่อตั้งบ้านพระเพลิงนี้ ยังไม่สามารถระบุให้แน่ชัดลงไปได้ เนื่องจากยังมีความขัดแย้งกันในข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ซึ่งพัชรินทร์ เปี่ยมสมบูรณ์ (พัชรินทร์ เปี่ยมสมบูรณ์ 2523 : 39-46) ได้รวบรวมไว้ดังนี้

1. บันทึกของ พ.ต.พระพิทักษ์โยธา ระบุว่า สมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีมีครัวมอญนำโดยพระยาแจ้งอพยพมาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร พระเจ้ากรุงธนบุรีได้พระราชทานครัวมอญกลุ่มหนึ่งเป็นรางวัลตอบแทนความดีความชอบแก่พระยานครราชสีมา (บุญคง) ในการทำศึกอะแซห่วนก็ ครัวมอญดังกล่าวมีพระศรีราชรามัญ หัวหน้ากองส่วยทองเป็นหัวหน้า ครัวมอญกลุ่มนี้ไ้มาตั้งบ้านเรือนอยู่ 3 แห่งด้วยกัน คือ ที่บ้านพระเพลิง อำเภอบึงขงชัย ที่บ้านพลับพลา อำเภอลำลูกเกด และที่บ้านมอญ อำเภอมือง ส่วนพระเจ้ากับมอญที่เหลือได้ไปอยู่ที่สามโคก ปทุมธานี และปากเกร็ด นนทบุรี

2. บันทึกของ นายสงวน เม้าทองสุธ ชวามอญที่อำเภอบึงขงชัย ระบุว่า ชวามอญที่บ้านพระเพลิงนี้ มีเชื้อสายมาจากครัวมอญที่สมิงสอกเบา (พระยารัตนจักร) นำเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารในสมัยรัชกาลที่ 2 โปรดเกล้าฯ ให้อยู่ที่ปทุมธานี นนทบุรี สมุทรปราการ ต่อมาสมัยรัชกาลที่ 3 เกิดกบฏเจ้าอนุวงศ์ขึ้น พระยามหาโยธาได้คุมกองมอญมาสมทบกับทหารไทย เมื่อเสร็จศึกทหารมอญเดินทางกลับทางเมืองบึงขงชัยเห็นภูมิประเทศแล้วเกิดความพอใจจึงย่อนมาจับจองที่กินทำมาหากิน

พัชรินทร์ เปี่ยมสมบูรณ์ ได้สอบถามจากผู้สูงอายุในบ้านพระเพลิง มีหลายคนบอกว่า บรรพบุรุษเคยเล่าว่า อพยพมาจากสามโคก ปทุมธานี จึงสันนิษฐานว่า อาจมีการอพยพ 2 ครั้ง คือพวกแรกเป็นมอญรุ่นพระยาแจ้ง และครั้งหลังเป็นมอญที่เข้ามาที่สมิงสอกเบา ซึ่งกลุ่มหลังนี้ขณะเดินทางกลับจากศึกเจ้าอนุวงศ์ได้เห็นที่บ้านพระเพลิง มีชวามอญอยู่บ้างแล้ว จึงย่อนไปตั้งบ้านเรือนอยู่ด้วย

ข้อมูลทางประชากร

บ้านพระเพลิงมีประชากรทั้งหมด 964 คน เป็นชาย 457 คน หญิง 507 คน จำแนกตามกลุ่มอายุได้ดังนี้

ตารางที่ 11 จำนวนประชากรจำแนกตามเพศและกลุ่มอายุ

กลุ่มอายุ	เพศชาย		เพศหญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
14 ปีลงไป	145	15.04	110	11.41	255	26.45
15-60 ปี	291	30.19	352	36.51	643	66.70
เกิน 60 ปี	21	2.18	45	4.67	66	6.85
รวม	457	47.41	507	52.59	964	100

แม้ว่าชาวบ้านพระเพลิงจะมีเชื้อสายมอญมาแต่โบราณ แต่ปัจจุบันก็มีผู้สูงอายุที่รู้ภาษามอญเหลืออยู่เพียงไม่กี่คนเท่านั้น ภาษาพูดในปัจจุบันเป็นภาษาโคราชที่มีสำเนียงเพี้ยนไปจากสำเนียงโคราชโดยทั่วไป รูปร่างลักษณะของชาวพระเพลิงมีไ้แตกต่างจากชาวไทยทั่ว ๆ ไป แต่อาจกล่าวได้ว่าโดยเฉลี่ยแล้วเป็นหมู่บ้านที่ประชาชนมีรูปร่างหน้าตาดีส่วนมากเห็นได้ชัดในหมู่คนรุ่นหนุ่มสาว

สภาพทางเศรษฐกิจและการอาชีพ

อาชีพหลักของชาวบ้านพระเพลิงได้แก่การทำนา มีการทำนาข้าวเจ้า 1411 ไร่ ข้าวเหนียว 80 ไร่ ประชาชนส่วนใหญ่มี่ที่นา 7-10 ไร่ มีจำนวนน้อยที่มีน้าน้อยกว่า 5 ไร่ หรือมากกว่า 20 ไร่ โดยที่อยู่ในเขตชลประทานชาวบ้านพระเพลิงจึงไม่ขาดน้ำในการทำนาปี และหากปีใดมีน้ำอุทกสมบรูณ์ก็จะไ้ทำนาปลังด้วย สำหรับปี พ.ศ. 2526 นี้ทางชลประทานแจ้งว่าน้ำในพอจึงไม่อาจส่งน้ำให้ทำนาครั้งที่สองไ้ แต่กระนั้นก็มีประมาณ 10% ของที่นาที่ไ้ทำนาปลัง การทำนาเริ่มมีการใช้เครื่องมือใหม่ ๆ บ้างเล็กน้อย ในหมู่บ้านมีรถไถเดินตาม 10 คัน เครื่องสูบน้ำ 10 เครื่อง ส่วนจำนวนควายที่มีประมาณ 60 ตัว เมื่อปี 2523 ไ้ลดกลงเหลือประมาณ 20 ตัวเท่านั้น ครอบครัวที่ทำนามาก ๆ จะมีรายจ่ายเพิ่มขึ้นจากการจ้างสีข้าวในนาและบรรทุกส่งถึงบ้านแทนการหามมาตีและนวดเอง การค้าขายและเกี่ยวข้าวในระยะ 5 ปีมานี้ไม่มีระบบ "เอาแรง" หรือ "ลงแขก" คงใช้การจ้างแรงงานกัน สำหรับผู้ที่มี่นาแต่ไม่มีแรงงานจะใช้การจ้างทำนาโดยนำผลผลิตที่ไ้

แบ่งครึ่งกับผู้รับจ้าง ผลผลิตข้าวนาปีในหมู่บ้านเฉลี่ยไร่ละ 50-60 ถัง

นอกจากการทำนาแล้วชาวบ้านพระเพลิงมีอาชีพรองดังนี้

1. ทำไร่ มี 67 ครัวเรือนที่ทำไร่มันสัมปะหลัง และถั่วลิสง โดยซื้อที่หรือเช่าที่ดินในตำบลอื่น เช่น วังน้ำเขียว หนองสนม ผู้ทำไร่จะออกจากหมู่บ้านเพื่อทำงานในไร่เป็นระยะ ๆ ครัวเรือนหลายวันมักไม่มีกำหนดกลับที่แน่นอนขึ้นอยู่กับความสะดวก เช่น บางคราวต้องรถรถไฟ หรือรถจ้างคนช่วยปลูก เป็นต้น

2. รับจ้างทอผ้าไหม มี 50 ครัวเรือนที่รับจ้างทอผ้าไหม หรือปั่นไหม การทอผ้าและปั่นไหมมักเป็นงานของสตรี โดยขั้นแรกจะต้องขอฝึกจากบ้านที่รับจ้างอยู่ก่อนแล้ว เมื่อทอเป็นเจ้าของกิจการไหมจะให้กี่มาตั้งที่บ้าน ผู้รับจ้างจะรับไหมมาทอตามลายและสีที่กำหนดไว้แล้ว อัตราค่าจ้างเมตรละ 6-8 บาท ปกติแล้วชาวบ้านจะทอได้เดือนละประมาณ 200 เมตร และงกการทอในฤดูทำนา

ส่วนการปั่นไหม จะรับไหมจากร้านหรือบริษัทมาปั่นเข้าหลอด อัตราค่าจ้างกิโลกรัมละ 30-35 บาท โดยปกติจะปั่นได้วันละเกือบ 1 กิโลกรัม

3. ทำสวน มี 10 ครัวเรือนที่ปลูกพืชสวน ส่วนใหญ่ได้แก่ มะม่วง พลู กล้วย

4. ค้าขาย ในหมู่บ้านมีร้านค้า 4 ร้าน จำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภคประจำวัน มีโรงสีขนาดกลางและเล็ก 5 โรง ปกติการสีข้าวจะไม่คิดค่าจ้าง แต่เจ้าของโรงสีจะได้รำและปลายข้าวไว้เลี้ยงหมูและขาย ผู้สูงอายุในหมู่บ้านเล่าว่าคนในบ้านพระเพลิงมีนิสัยชอบแลกเปลี่ยนไม่ชอบซื้อ ฉะนั้น ในบ้านพระเพลิงจะมีผู้ขายอาหารเพียง 3 ราย เป็นการขายหน้าบ้าน 1 ราย หาบทั่วหมู่บ้าน 1 ราย และขายที่โรงเรียน 1 ราย ส่วนอีก 10 ครัวเรือนที่เผาข้าวหลามและหาซื้อละมุกมาบ่มขาย จะนำไปขายที่ตัวอำเภอปักธงชัย อำเภอเมือง และอำเภอโชคชัย

5. เลี้ยงสัตว์ ในหมู่บ้านมีผู้เลี้ยงหมู 90 ครัวเรือน รวมประมาณ 150 ตัว เลี้ยงเป็ด 8 ครัวเรือน รวมประมาณ 3,300 ตัว เลี้ยงไก่ 140 ครัวเรือน รวมประมาณ 1200 ตัว สำหรับไก่นี้เป็นการเลี้ยงไว้กินเองเท่านั้น ในหมู่บ้านไม่มีการเลี้ยงวัวเลย

6. ช่าง มี 10 ครัวเรือน ที่พ่อบ้านรับจ้างทำตู้โต๊ะ และออกไปรับจ้างทำงานก่อสร้างนอกหมู่บ้าน หรือसानตะกราชาย

นอกจากการประกอบกรงานที่มีรายได้คงไค้กล่าวมาแล้ว ในการดำรงชีวิต ชาวบ้านพระเพลิงยังปลูกพืชผักค่าง ๆ รับประทานเอง นอกจากนี้มีการเก็บหาอาหารในท้องถิ่นทั้งพืช เช่น สะเคา ชีเหล็ก ผักจิก สัตว์ เช่น ปลา กบ หนุณา เพื่อใช้เป็นอาหารตามฤดูกาล ดังนั้นรายจ่ายที่เป็นค่าอาหารจึงน้อย เนื่องจากปลูกและหาเองได้

จากการเข้าสังเกศหมู่บ้านในช่วง 2 เดือน ผู้วิจัยมีความเห็นว่าชาวบ้านพระเพลิงเป็นผู้ขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพ และมีฐานะโดยเฉลี่ยไม่ยากจนเกินไปนัก จากการสำรวจรายได้ของราษฎรที่หมู่บ้านพระเพลิงเสนอต่อทางอำเภอเมื่อ พ.ศ. 2523 ปรากฏตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 12 จำนวนครัวเรือนราษฎร จำแนกตามระดับรายได้เมื่อปี พ.ศ. 2523

รายได้ค่อปี	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 6,000 บาท	26	17.33
6,000-10,000 บาท	63	42.00
10,000-20,000 บาท	28	18.67
เกิน 20,000 บาท	23	15.33
ไม่ทราบ	10	6.67
รวม	150	100

สภาพทางสังคมและเครือญาติ

ลักษณะครอบครัวในบ้านพระเพลิงเป็นเช่นเดียวกับครอบครัวไทยในชนบททั่วไป คือเป็นครอบครัวเดี่ยว (nuclear family) ระบบญาติเป็นแบบญาติสายคู่ (bilateral

kinship) การแต่งงานจะมีลักษณะเป็นการแกง "เซย" เข้าบ้าน คือฝ่ายชายจะอาศัยในบ้านของฝ่ายหญิงระยะหนึ่ง จากนั้นก็จะสร้างบ้านแยกออกมาอยู่ในบริเวณละแวกเดียวกัน ในจำนวนลูกหลาน ๆ คน จะมีคนใดคนหนึ่งทำหน้าที่ "เลี้ยง เรือน" คือถึงแม่จะแต่งงานแล้วก็ยังอยู่ร่วมกับบิดามารดาต่อไปเพื่อปรนนิบัติดูแลบิดามารดาที่ชรา

ผู้สูงอายุในหมู่บ้านเล่าว่า ในบ้านพระเพลิงนี้ชาวบ้านแทบทั้งหมดจะเกี่ยวข้องกัน เป็นญาติกัน เนื่องจากสมัยก่อนชาวบ้านพระเพลิงจะไม่แต่งงานกับคนจากหมู่บ้านอื่นเลย จะแต่งงานกันเองอยู่ในหมู่บ้าน เพิ่งจะมาระยะ 50-60 ปีมาที่มีการแต่งงานกับคนต่างบ้านต่าง ซึ่งหากใครไม่คิดจริง ๆ แล้ว คนบ้านนี้จะไม่รับเป็นเซย เป็นสะใภ้ จนมีคำกล่าวที่ว่า "หญิงสาวสวย ชายตะกรุด มอญไม่รับ" คือชาวบ้านพระเพลิงจะไม่แต่งงานกับคนต่างหมู่บ้านถึงกล่าวเพราะเห็นว่าไม่ดี ปัจจุบันมีการติดต่อกับภายนอกมากขึ้นจึงมีการแต่งงาน "เซา" และ "ออก" จากหมู่บ้านมากขึ้น ประกอบกับที่อยู่อาศัยคับแคบ บ้านหนึ่งอาจจะมีถึง 2-3 "เซย" อยู่รวมกัน จึงมีการอพยพออกไปทำกินที่อื่นมากขึ้น

นอกจากการ เป็นญาติกันโดยสายเลือด และโดยการแต่งงานแล้ว ประชาชนในหมู่บ้านยังมีแบบแผนทางญาติที่เรียกว่า "ญาติขยายวงหรือญาติสมมติ" (extended or fictive kinship) สืบ เกิดจากการที่ชาวบ้านพระเพลิงจะ เรียกเพื่อนบ้านของตน คุยคำว่า "พี่น้อง เพื่อนบ้าน"

น่าจะเป็นตัวการเลือกคู่แต่งงาน และความเป็นเครือญาติกันนี้เอง ทำให้หมู่บ้านพระเพลิงเรียกได้ว่าเป็นหมู่บ้านที่สงบสุข ไม่มีนักเลงหัวไม้ หรือพวกทุจริต ลักขโมย ตลอดจน ทะเลาะเบาะแว้ง เป็นศึกฝ่ายกันให้เห็นอย่าง เคนซัดเลย

วิถีการดำเนินชีวิต

การดำเนินชีวิตประจำวันของชาวบ้านพระเพลิงค่อนข้างมีความหลากหลายแตกต่างกันตามฤดูกาล กล่าวคือ ฤดูหนาวชาวบ้านจะตื่นแต่เช้ามืด เพื่อออกไปทำงานในนา และกลับมาจนค่ำมืดเช่นกัน ระยะเวลาชาวบ้านจะไม่ค่อยได้ไปมาหาสู่กัน ยกเว้นมีการจ้างแรงงานกันเป็นกลุ่ม เช่น จ้างเกี่ยวข้าว ตำนาน จึงจะได้ใกล้ชิดเพื่อนร่วมหมู่บ้านบ้าง ใน

ช่วงนี้มักจะมีการแบ่งหน้าที่ให้คนใดคนหนึ่งทำงานบ้านอันได้แก่ หุงหาอาหาร หามน้ำ ทำความสะอาดบ้าน ผู้ที่อยู่บ้าน ได้แก่ คนชรา และเด็กที่ยังไม่เข้าโรงเรียน

ระยะหลังฤดูเก็บเกี่ยวชีวิตในหมู่บ้านจะมีความเร่งรีบน้อยลง จะตื่นช้ากว่าเดิม แต่ก็ยังก่อนฟ้าสว่าง ทุกคนในบ้านจะแบ่งหน้าที่กันทำงานบ้าน ได้แก่ กวาดถาดบ้าน ทำอาหาร หามน้ำ กวาดลานบ้าน ให้อาหารสัตว์เลี้ยง คนแก่และสาว ๆ จะนำอาหารไปคักบาคตร ที่วัดโดยพระไม่ต้องออกบิณฑบาตร หลังอาหารเช้าแล้วก็จะได้เริ่มทำงานอื่นตามหน้าที่ของคน เช่น หอผ้า บั่นไหม เฆาข้าวหลาม ผู้ชายจะไปคักไม้มาทำฟืน เฆาถ่าน บางคนรับทำคูไคะ สานตะกร้า สุ่ม บางคนจะซ่อมแซมปรับปรุงบ้าน รั้วหรือบริเวณ บางคนออกไปวัดขอหาปลา ซุกหาหนูนามาไว้เป็นอาหาร เด็กวัยเรียนจะได้เข้าเรียนตามเกณฑ์ ส่วนเด็กก่อนวัยเรียนก็อยู่บ้านกับแม่หรือยาย ผู้สูงอายุในหมู่บ้านจะไม่อยู่ว่าง แต่จะช่วยงานทั้งหนักและเบาเช่นเดียวกับคนอื่น ๆ หญิงสูงอายุมักจะ หอผ้าชาวม้า และผ้าห่มนามไว้ใช้เอง ซึ่งต้องใช้เวลากลางวันทุกวัน การซักผ้ามักจะทำกันตอนสาย ๆ ที่หน้าน้ำ หรือข้างบ่อที่ใกล้บ้าน แต่ละคนจะไม่ซักทุกวัน หากจะรวมไว้ซักคราวละมาก ๆ เวลาซักผ้าเป็นอีกช่วงหนึ่งที่ชาวบ้านซึ่งส่วนใหญ่เป็นรุ่นหนุ่มสาว จะได้พบปะพูดคุยกัน ตอนกลางวันมักจะให้เห็นแม่บ้าน สาว ๆ หรือผู้สูงอายุนั่งคุยกันตามโคกถาดบ้าน วันที่มีอากาศหนาวจัด กลุ่มสนทนาคงกล่าวก็อาจจะไปรอบกองไฟข้างบ้าน หรือกลางถนน ทั้งนี้กลุ่มสนทนามักเป็นกลุ่มที่มีอายุไล่เรียงกัน บางครั้งกลุ่มสาว ๆ หรือแม่บ้านละแวกเดียวกันก็จะรับประทานอาหารกลางวันร่วมกัน ๓ บ้านใดบ้านหนึ่งพร้อมกับพูดคุยสังสรรค์กัน อาหารในโอกาสนี้ได้แก่ส้มตำ ตอนเย็นจะให้เห็นสาว ๆ หรือเด็กหามน้ำกันอีกครั้งหนึ่ง ช่วงเย็นนี้ฝ่ายหญิงจะหุงหาอาหาร แต่จะเห็นกลุ่มผู้ชายพูดคุยกันอยู่ตามข้างถนน ซึ่งหลาย ๆ บ้านจะตำน้ำนึ่งไว้นอกรั้วหน้าบ้าน บางคนกลับจากคูแลไรนาที่แฉะพูดคุยกัน บางคนจับกลุ่มคุยในละแวกของตน แหล่งที่คึกคักที่สุดคือ หนารานชายของที่ใหญ่ที่สุดในหมู่บ้าน จะมีทั้งคนซื้อของ พูดคุย และคูโหรที่คั่นที่นี้ งานที่ต้องทำแทบทุกบ้านอีกอย่างคือ ไปรดน้ำผักที่ปลูกไว้ตามหัวนาของคนเองซึ่งทำกันตอนเย็นเช่นกัน ชาวบ้านมักจะอาบน้ำก่อนมืดเพราะส่วนใหญ่ไม่มีห้องน้ำ แต่ละคนจะไปอาบตามตาน้ำ หรือข้างบ่อหรือสระน้ำข้างบ้านของตน เป็นอีกช่วงหนึ่งที่เด็กสาวจะได้พูดคุยกัน อย่างไรก็ตามงานประจำเหล่านี้แต่ละคนจะทำไปเพื่อความสะอาด ไม่มีการณ์นัดหมายหรือกำหนดเวลาตายตัวว่าจะไปอาบน้ำ หามน้ำ หรือซักผ้าพร้อมกัน แยก

หากได้พบก็พูดคุยกันเท่านั้นเอง หลังอาหารเย็นจะเป็นเวลาพักผ่อนสำหรับคนทั่วไป แต่ผู้ทอดผ้าไหมมักจะใช้เวลากลางวันใหม่เส้นพุ่งเข้าหลอดเพื่อใช้ทอในวันรุ่งขึ้น ระหว่างนี้เป็นเวลาพักคุยของคนในบ้าน และคุยโทรทัศน์ ซึ่งบ้านที่ไม่มีก็จะไปดูเฉพาะภาพยนตร์ที่คนชอบที่บ้านญาติ หรือเพื่อนบ้านที่มีเครื่องรับ โดยเฉลี่ยแล้วจะเข้านอนเวลาประมาณ

22 นาฬิกา

นาน ๆ ครั้งที่เด็กสาว ๆ จะออกไปชมภาพยนตร์ในตัวอำเภอปักธงชัย หรือไปซื้อเสื้อผ้าที่อำเภอเมือง แต่ช่วงหลังฤดูเก็บเกี่ยว เด็กหนุ่มจะออกไปเที่ยวยังหมู่บ้านอื่น ๆ กันบ่อย ๆ ใด ในปีนี้หนุ่มสาวในหมู่บ้านยังได้จัดทัศนารจังหวัดแถบชายทะเลอีกด้วย

ขณะที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลได้เห็นการรวมวงคิมสุรากันบ้าง เฉพาะโอกาสที่คองทำงานหนักร่วมกันหลาย ๆ คน เช่น ซอมบ้าน ที่ข้าว และวาระพิเศษ เช่น ปีใหม่เท่านั้น นอกจากนี้ได้เห็นการล้อมวงตีโก่เพียงครั้งเดียว นับได้ว่าชาวบ้านพระเพลิงใช้ชีวิตที่เรียบง่าย แม้จะทำงานหนักแต่ก็สงบสุขพอสมควร สิ่งอำนวยความสะดวกเท่าที่สำรวจได้มีดังนี้

ยานพาหนะ	รถยนต์ 6 คัน	เป็นรถบรรทุกกลาง 1 คัน	นอกนั้นเป็นรถบรรทุกเล็ก
	รถจักรยานยนต์	8 คัน	
	จักรยาน	80 คัน	
เครื่องใช้ไฟฟ้า	โทรทัศน์	28 เครื่อง	
	วิทยุ	147 เครื่อง	

นอกจากนี้ที่เห็นมีใช้กันมากได้แก่ พัดลม หมอหุงข้าวไฟฟ้า ส่วนที่เห็นมีเพียงบางบ้านเท่านั้น

การสาธารณสุขโลก

หมู่บ้านพระเพลิงมีไฟฟ้าใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519 ปัจจุบันมีครอบครัวที่ยากจนไม่ถึงร้อยละ 5 ที่ไม่ใช้ไฟฟ้า ขณะเข้าเก็บข้อมูลกลุ่มบ้านที่อยู่แยกออกมาทางตะวันตกทั้ง 6 หลัง กำลังขอไฟฟ้าเข้านอนอยู่

สำหรับแหล่งน้ำดื่ม น้ำใช้ มีบ่อโยก 8 บ่อ บ่อขุด 1 บ่อ สระน้ำ 6 สระ และคลองลำพระเพลิงซึ่งไหลผ่านด้านทิศใต้ของหมู่บ้านนี้ระหว่าง เขตบ้านกับวัด ฉะนั้น แต่ละบ้านที่อยู่ติดคลองจะมีสะพานสำหรับลงกักน้ำจากคลองซึ่งหลาย ๆ บ้านจะมาใช้รวมกัน

การอนามัยและสิ่งแวดล้อม

ชาวบ้านพระเพลิงจัดถือว่าเป็นคนสะอาดพอควร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีน้ำบริบูรณ์ น้ำดื่มจะใช้น้ำฝน โดยมีท่อมเก็บกักไว้ แต่ละบ้านจะคั้นน้ำฝนเกือบตลอดปี บางบ้านที่ไม่พอจะไปตักน้ำสระทั่วคมาดื่มโดยไม่ต้ม อาหารที่รับประทานส่วนใหญ่สุกสะอาด และมีชาอาหารครบ การกำจัดขยะใช้วิธีเผา ไม่มีระบบระบายน้ำเสีย แต่ไม่มีปัญหาเพราะการอาบน้ำและซักผ้าไม่ไค้ทำในบ้าน ฉะนั้นน้ำที่ทิ้งลงโคกตุนเป็นเพียงน้ำจากการประกอบอาหารและล้างภาชนะ ซึ่งแห้งไปเป็นวัน ๆ แม้ในหมู่บ้านจะไม่มีส้วมครบทุกหลังคาเรือน แต่ทุกคนก็ใช้ส้วมโดยใช้ร่วมกับบ้านญาติ หรือเพื่อนบ้านข้างเคียง การวางแผนครอบครัว ส่วนใหญ่ใช้วิธีรับประทานยาคุมกำเนิด และฉีดยา หากเจ็บป่วยเล็กน้อย ชาวบ้านจะชื้อยาจากรานขายของ หรือไปรับบริการที่สำนักงานผดุงครรภ์ประจำหมู่บ้าน ซึ่งมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำอยู่ 1 คน หากเป็นมากหรือเห็นว่าไม่ได้รับความสะดวกมากพอก็จะไปรักษาในตัวอำเภอปักธงชัย หรืออำเภอเมืองคองไป ในหมู่บ้านไม่มีหมอเถื่อนหรือหมอกกลางบ้าน มีหมขท่าแยอยู่บางแต่ปัจจุบันก็มักไปคลอกกันที่โรงพยาบาล หมอจึงมีครรภ์ไม่ค่อยเอาใจใส่ในการฝากท้องและตรวจสุขภาพ และเมื่อคลอดแล้วก็ไม่ค่อยเอาใจใส่ในการให้ภูมิคุ้มกันแก่บุตร อย่างไรก็ตาม เด็กจะได้รับการเลี้ยงดูอย่างดี และได้รับประทานนมมารดา โดยเฉลี่ยจึงเห็นว่าเด็กเล็กในหมู่บ้านอ้วนท้วนสมบูรณ์ ปีวพรณของใส่คู่เป็นเด็กสุขภาพดี บ้านพระเพลิงยังไม่มีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และอยู่สือชาวสาธารณสุข แต่มีโครงการจะจัดในปี พ.ศ. 2526

สำนักงานผดุงครรภ์บ้านพระเพลิงจัดสร้างด้วยเงินตามโครงการเงินกู้ยืมสภาพัฒนการออก เสนอขอจัดสร้างโดยมุ่งหวังจะให้เป็นที่บริการสาธารณสุขเบื้องต้นแก่ประชาชนในหมู่บ้านพระเพลิง บ้านทุ่งจวน และบ้านบุไกรภค แต่ปรากฏว่าสร้างเสร็จแต่ตัวอาคารยังไม่มีการจัด และอุปกรณ์ใด ๆ เลย เนื่องจากการสร้างสำนักงานนี้ไม่ได้

อยู่ในแผนงานของสำนักงานสาธารณสุขอำเภอ คั้งนั้นจึงของบประมาณจัดหาวัสดุครุภัณฑ์ จากกระทรวงสาธารณสุขไม่ได้ ทางอำเภอจัดให้เพียงเจ้าหน้าที่สาธารณสุข 1 คนมา ปฏิบัติงานประจำ เจ้าหน้าที่ต้องจัดหาอุปกรณ์ต่าง ๆ เอง ซึ่งเป็นการไม่สะดวกทั้งแก่ ผู้ให้และผู้รับบริการอย่างยิ่ง ตัวอย่างเช่น เคียงตรวจ เป็นแคร์ไม้ มีเสื่อ และหมอน เกา ๆ ไม่มีตู้เก็บเอกสาร ไม่มีตู้เก็บยา สภาพที่ทำงานจึงดูไม่สะอาด และไม่เรียบร้อย เจ้าหน้าที่ต้องใช้เงินส่วนตัวหมุนเวียนเพื่อจัดหายามาไว้บริการแก่ชาวบ้าน ซึ่งเป็นปัญหาว่า ชาวบ้านเห็นว่าคายน่าแวง

การศึกษา

ชาวบ้านพระเพลิงส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาระดับประถม โดยปกติแล้วเด็กชาย มีโอกาสจะได้เรียนต่อมากกว่าเด็กหญิง การสำรวจระดับการศึกษาซึ่งผู้ใหญ่บ้านทำได้ เป็นตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 13 จำนวนผู้ได้รับการศึกษาระดับต่าง ๆ ในหมู่บ้าน

การศึกษา	จำนวน
ไม่ได้เข้าเรียน	61
ประถมศึกษา	437
มัธยมศึกษาตอนต้น	39
มัธยมศึกษาตอนปลาย	37
อื่น ๆ	7

อย่างไรก็ตามผู้ใหญ่บ้านแจ้งว่า แม่ผู้ที่ได้ผ่านการศึกษาระดับประถมศึกษา มาแล้วก็ยังมีจำนวนมากที่อ่านเขียนไม่ได้เลยบ้าง สั้นหนังสือบ้าง พ่อแม่ส่วนใหญ่จึงให้

ความสำคัญกับการศึกษามาก ส่งบุตรหลานเข้าเรียนตามเกณฑ์ เด็กในระดับประถมปีที่ 1-6 ประมาณ 2 ใน 3 จะเข้าเรียนที่โรงเรียนประจำหมู่บ้าน ส่วนอีก 1 ใน 3 จะเข้าไปเรียนในตำบลอำเภอ ส่วนนักเรียนระดับมัธยมจะไปเรียนที่โรงเรียนประจำอำเภอ

โรงเรียนประจำหมู่บ้านพระเพลิง ชื่อโรงเรียนวัดหงส์ ตั้งอยู่ในบริเวณวัดพระเพลิง เป็นที่เรียนของเด็กจากหมู่บ้านบุกรอกด้วย โรงเรียนวัดหงส์ ตั้งเมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2481 โดยอาศัยศาลาการเปรียญวัดหงส์ (วัดพระเพลิง) เป็นที่เล่าเรียน เปิดทำการสอนชั้น ป.1-4 ต่อมาศาลาการเปรียญทรุดโทรมลงทางวัดร้องเพื่อสร้างใหม่ นักเรียนจึงมาอาศัยเรียนในกุฏิวัด กระทั่งปี พ.ศ. 2510 คณะกรรมการศึกษา ครู เจ้าอาวาส และชาวบ้านพระเพลิง และบุกรอก ได้ช่วยกันยกอาคารชั่วคราวขึ้นในบริเวณทิศใต้ของวัด อาศัยพื้นที่กว้าง 5 เมตร ยาว 20 เมตร ถัดมาอีก 2 ปี คือ พ.ศ. 2512 ได้ช่วยกันจัดหาวัสดุมาจัดการก่อสร้างอาคารแบบ 005 มี 5 ห้องเรียน 1 มุก กว้าง 8 เมตร ยาว 40 เมตร มุงสังกะสี พื้นไม้เนื้อแข็ง และในปี 2518 ได้ช่วยกันอีกครั้งหนึ่งโดยสละทุนทรัพย์ และแรงช่วยกันทำประตูหน้าต่างจนเสร็จเรียบร้อย สิ้นเงินตั้งแต่เริ่มก่อสร้างจนเสร็จประมาณ 220,000 บาท ครั้นปี 2519 สภาตำบลนอกออกอนุมัติเงินผัน จำนวน 100,000 บาท ให้สร้างต่อไปอีก 2 ห้อง และได้ก่อเติมลูกกรงระเบียง พร้อมบันไดอีก 2 ข้าง เป็นอาคารเรียนสมบูรณ์ตั้งปัจจุบัน ทั้งนี้ในปี พ.ศ. 2523 ยังได้งบประมาณก่อสร้างอาคารอีกหนึ่งหลังใช้เป็นที่โรงอาหารและห้องประชุมด้วย

ปัจจุบันโรงเรียนวัดหงส์ เปิดสอนถึงชั้นประถมปีที่ 6 มีนักเรียน 135 คน มีครู 7 คน อยู่ระหว่างลาศึกษาขอ 1 คน ครูใหญ่คนเก่าเพิ่งเกษียณไปเมื่อเดือนกันยายน 2525 และครูใหญ่คนใหม่เริ่มมาปฏิบัติงานเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2526 คณะกรรมการศึกษาหรือกรรมการโรงเรียนประกอบด้วย เจ้าอาวาสวัดพระเพลิง กรรมการพัฒนาหมู่บ้านพระเพลิง 7 คน และกรรมการจากหมู่บ้านอื่นที่ส่งเด็กเข้าเรียนอีก 6 คน

นอกจากโรงเรียนแล้วบ้านพระเพลิงมีหอสมุดหมู่บ้านขนาดประมาณ 6 x 6 เมตร ยกพื้นสูงประมาณ 60 เซนติเมตร ที่หน้าห้องสมุดมีรายชื่อกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน แฉก

หมู่บ้านอย่างหายาบ ๆ ศึกษาคู ห่องสมุคนี้สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2521 โภยเงินส่วนตัวของ
เจ้าอาวาสวัดปัจจุบัน ในโอกาสฉลองตำแหน่งพระครูชั้นประทวน ปรากฏว่าปัจจุบันไม่
เปิดให้ประชาชนเข้าใช้ เนื่องจากเค็จะไปส่งเสียงคัง และมีคนยืมหนังสือแล้วไม่ส่งคืน
อนึ่ง ระหว่างการเก็บข้อมูลผู้วิจัยไม่สู่จะได้เห็นชาวบ้านอ่านหนังสือพิมพ์หรือนิตยสาร
ต่าง ๆ เลย

ศาสนา

ชาวบ้านพระเพลิงนับถือศาสนาพุทธ ในหมู่บ้านมีวัด 1 วัด เดิมชื่อว่าวัดหงส์
ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นวัดพระเพลิงตามชื่อหมู่บ้าน วัดพระเพลิงตั้งอยู่ก้นทิศใต้ของหมู่บ้าน
โดยมีคลองลำพระเพลิงกั้นบริ เวณวัดกับบริ เวณที่อยู่อาศัย ภายในบริเวณวัดประกอบด้วยศาลา
การมปริยชนาก 16 + 21 เมตร กุฏิขนาด 18 + 42 เมตร วิสูงคามสีมา ขนาด
20 + 30 เมตร เมรุ ขนาด 4 + 4 เมตร และมี โบสถอยู่ระหว่างอาคารก่อสร้างเป็น
โบสถ์ขนาดใหญ่มาก ยกพื้นสูงโดยมุ่งจะใช้ที่ดินโบสถ์เป็นที่จำพรรษาของพระโคตม
ปัจจุบันสร้างได้เพียงเพื้นพื้นโบสถ์ ซึ่งสิ้นเงินไปแล้วประมาณ 1 ล้านบาท คาดว่าต้อง
ใช้เวลาอีกนานมากกว่าจะสร้างเสร็จ และเมื่อเสร็จสมบูรณ์จะใช้เงินไม่ต่ำกว่า 8
ล้านบาท นอกจากอาคารต่าง ๆ ดังกล่าว ในวัดยังมีสระน้ำซึ่งมีน้ำทั้งปี ประชาชนและ
นักเรียนในน้ำดื่ม ก้านตะวันออกของวัดเป็นส่วนผลไม้มานานานชนิด มีเนื้อที่ประมาณ 2 ไร่
ตามบันทึกประวัติของวัด วัดนี้เป็นวัดเก่าแก่ไม่ปรากฏว่าสร้างสมัยใด มีเจ้าอาวาสมาแล้ว
9 รูป การปรับปรุงอาคารต่าง ๆ ให้มีขนาดกว้างขวาง และแข็งแรงตามสภาพปัจจุบัน
ล้วนทำในสมัยของเจ้าอาวาสปัจจุบัน ซึ่งเกิดในหมู่บ้านนี้ ขณะนี้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะ
ตำบลด้วย ปัจจุบันมีพระสงฆ์ 6 รูป เณร 2 รูป เด็กวัด 1 คน

ประชาชนในบ้านพระเพลิงไปทำบุญตักบาตรกันที่วัดเป็นประจำ วันธรรมดาคจะมี
ผู้มาตักบาตรประมาณ 20-30 คน มีผู้หญิงทั้งคนแก่ สาว และเด็ก การตักบาตรวันธรรมดา
จะต่างคนต่างใส่อาหารลงในภาชนะที่ทางวัดจัดไว้แล้วก็กลับทันที ระหว่างนี้อาจพบปะสวน
ทางกันบ้างก็ทักทายกันเล็กน้อย แต่ในวันพระจะมีผู้ไปตักบาตรมากถึงประมาณ 50-70 คน
ทั้งจากบ้านพระเพลิง และบ้านบุโกรก การตักบาตรในวันพระมีพิธีแกลกลางออกไป คือ
แต่ละคนจะเอากับข้าวและขนมไปใส่ภาชนะที่วัดจัดไว้ก่อน แล้วมานั่งรอรับศีล กล่าวคำ

ถวายภัตตาหารแล้วจึงตักบาตรข้าว เมื่อหายก เต็มวัด หรือผู้ชายที่มาตักบาตร ซึ่งมีน้อยมากนำภัตตาหารไปเสกแล้ว ก็จะกรวดน้ำ เมื่อเสร็จชาวบ้านก็จะกลับ พระจึงฉัน หากทางวัดมีกิจกรรมพิเศษก็จะนำเครื่องขยายเสียงออกให้บอกกล่าวแก่ชาวบ้านที่มาตักบาตร หากต้องการประชุมชาวบ้าน หรือขอความร่วมมือ เจ้าอาวาสจะขอให้ผู้ใหญ่บ้านมาช่วยพูดบอกกล่าวกับประชาชนด้วยอีกแรงหนึ่ง วันพระจึง เป็นวันที่ประชาชนจะได้พบปะกันมากหน้าหลายตา ขณะรอพิธีในกุฏิ ชาวบ้านก็จะนั่งคุยกันเป็นกลุ่ม ซึ่งมักจะอยู่ในวัยเดียวกัน

การที่ประชาชนนำอาหารมาใส่บาตรมากเช่นนี้ ทำให้มีอาหารเหลือทุกวัน ซึ่งครูที่โรงเรียนมักจะมารับประทานอาหารกลางวันที่วัดน้อย ๆ เมื่อมีข้าวเหลือทางวัดจะตากแห้งเก็บไว้ ชาวบ้านที่เลี้ยงหมูมักไปซื้อมาเป็นอาหารหมู

มีข้อสังเกตบางประการ เกี่ยวกับความเอาใจใส่ต่อวัดและการทำบุญ กล่าวคือ ระหว่างเส้นทางจากตัวอำเภอปากช่องมายังหมู่บ้าน จะมีป้ายบอกทิศทางไปวัดพระเพลิงกับวัดนอกออกติดเป็นระยะ และที่ทางเข้าหมู่บ้านทั้งสองแห่งจะติดป้ายใหญ่เล็ก บอกชื่อวัด แทนที่จะเป็นชื่อหมู่บ้าน สำหรับที่ทางเข้าหมู่บ้านพระเพลิงมีถึง 3 ป้ายด้วยกัน นอกจากนี้มีผู้ที่เกิดในบ้านพระเพลิงไปดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส หรือได้ตำแหน่งทางสงฆ์สูง ๆ ในวัดต่าง ๆ ทั้งที่นครราชสีมาและกรุงเทพฯ หลายรูป

กรรมการวัดพระเพลิงประกอบด้วย กรรมการพัฒนาหมู่บ้านบางท่าน และชาวบ้านจากบ้านพระเพลิง และบ้านบุไกรภ

การปกครอง

บ้านพระเพลิงมีสภาพการปกครอง เช่นเดียวกับบ้านอื่น ๆ ทั่วไป คือมีผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งชาวบ้านเลือกตั้งขึ้น และคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งประกอบด้วยฝ่ายปกครอง, เศรษฐกิจ-เกษตร, อนามัย, เยาวชน, ช่าง, การศึกษา, ป้องกัน-ปราบปราม ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำ และผู้ประสานงานพัฒนาระหว่างอำเภอกับหมู่บ้าน เมื่อมีเรื่องสำคัญจะแจ้งข่าวจะไขการศึกษาลอ ชาวบ้านจะมาฟังที่บริเวณถนนหน้าบ้านผู้ใหญ่บ้าน

ตามความเห็นของผู้ใหญ่บ้านเห็นว่าไม่มีปัญหาในด้านการปกครอง เพราะชาวบ้านมีนิสัยใจคอและความประพฤติดี เคยมีอยู่ระยะหนึ่งที่เซยของหมู่บ้านบางคนลักขโมยควาย ชาวบ้าน และสมบัติของวัด ผู้ใหญ่บ้านก็สามารถติดตามนำมาคืนให้ได้

คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้านไม่ค่อยได้ประชุมกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในหมู่บ้านไม่สู้จะมีปัญหาวิกฤต และผู้ใหญ่บ้านต้องออกไปดูแลไร่ที่ทำในตำบลอื่นอยู่เสมอ

ประเพณีและความเชื่อ

ชาวประเพณีมีความเชื่อคล้ายชาวชนบททั่วไป หญิงสูงอายุในหมู่บ้าน บุง ฉ่าง กระเบน ยังมี การ เคี้ยวหมากกันอยู่มากทั้งคนแก่และยังสาว เมื่อก้าวขึ้นไปบนบ้าน ทุกหลังจะโคพบคูไม้บานกระจกขนาดใหญ่ คล้ายคูใส่สินค้าตามร้านขายของใช้ประจำวัน แต่มีขนาดย่อมกว่าในคูจะมี หมอน มุง ฉ่าง พัก เสื้อ และภาชนะต่าง ๆ โคแก่ ชันน้ำ ฟาน แก้ว หมอ ถ้วยชาม ซึ่งเตรียมไว้ต้อนรับแขกหรือที่มาพัก หรือรับประทานอาหารที่บ้านโคครั้งละมาก ๆ การนอน ชาวบ้านจะนอนหันศีรษะไปทางทิศใต้ ไทยเรียกทิศใต้ว่าทิศ "หัวนอน" เรียกทิศเหนือว่าทิศ "ปลายคืน" เมื่อก้าวถึง เหตุผล ไม่มีชาวบ้านคอยโค ผู้วิจัยเข้าใจว่าเป็นเพราะวัดตั้งอยู่ทางทิศใต้ของหมู่บ้าน ชาวบ้านยังเชื่อเรื่องผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น เชื่อว่ามีแม่ช้อคอยรบกวนเด็ก เมื่อเด็กเล็กนอนดวและร้องไห้ตกใจ เขาจะทำพิธีจับใส่พกไปทิ้ง โดยให้เด็กนอนลงแล้ววาคาถา พร้อมกับเอามือวอนทั้งแค ศีรษะมาหาเท้าเด็ก เหมือนจับสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้วเอาไปทิ้ง เกี่ยวกับโชคกลาง เชื่อว่า ถ้าฝันมาจับบ้านของหมู่บ้าน หากจับทางทิศตะวันออกจะให้โชค จับทางทิศตะวันตกจะฉิบหาย งูเลื้อยผ่านหน้าหากผ่านจากซ้ายไปขวาจะโชคดี แต่ถาเป็นจากขวาไปซ้ายจะมีเคราะห์ เวลาจะออกจากบ้านไปทำกิจต่าง ๆ มักของคูนันคัพมา หรือยามอุบากอง (สนชยา วิบูลย์ชาติ 2525 : 152-156)

เกี่ยวกับสุภาษิตคำคม สนชยา วิบูลย์ชาติ กล่าวไว้ว่า สุภาษิต-คำคม ของกลุ่มวัฒนธรรมมอญและชาโนโคราช มีรูปความเหมือนของกลุ่มวัฒนธรรมไทยโคราช มาก บางส่วนตรงกันเช่น "ซางสาร งูเหา ซาเกา เมียรัก อยาวางใจ" หรือ "มีเงิน เขาเรียกว่าน่อง มีทอง เขาเรียกว่าหี" ที่มาพ้องกันนี้ สันนิษฐานว่าเป็นเพราะสภาพ

ภูมิศาสตร์ที่ใกล้ซีกกัน วัฒนธรรมจึงอาจเลื่อนไหลเข้าหากันได้ อีกประการหนึ่ง ชาวมอญจริง ๆ นั้นคงจะล้มหายตายจากไปนานแล้ว คงเหลือแต่ลูกหลาน จึงถูกวัฒนธรรมไทยโคราชกลืนไปเสียเป็นส่วนมาก

ผู้สูงอายุในหมู่บ้านเล่าว่า การพูดภาษามอญหมดไปอย่างรวดเร็วในสมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ห้ามเคี้ยวหมาก และนุ่งผ้าจกกระเบน ปลัดสุนทรซึ่งเป็นปลัดอำเภอโคนมมาตั้งศาล ศาลทางกระเบน ถูกชาวบ้านควาทอควายภาษามอญ ปลัดสุนทรโกรธมากได้ออกคำสั่งห้ามพูดภาษามอญ ลูกหลานรุ่นปัจจุบันจึงไม่ค่อยรู้ภาษามอญ

เมื่อมีการบวชหรือการตายในบ้านพระเพลิง ชาวบ้านทุกหลังคาเรือนจะมาช่วยงานโดยนำเงินและข้าวสารมาให้ แคหากเป็นงานแต่งงานจะมาช่วยเฉพาะผู้ที่ได้รับเชิญเท่านั้น ซึ่งอาจใช้บัตรเชิญหรือไม่ขึ้นกับความสนิทสนมกัน เมื่อมีงานมงคลชาวบ้านมักฆ่าหมูทำอาหารเลี้ยงแขกหรือ จึงมีส่วนว่า "กินหมู" เช่นเมื่อไรจะได้กินหมูของคนนั้นคนนี้ หมายความว่าเมื่อไรจะแต่งงาน ขนมจีนเป็นอาหารหลักในโอกาสพิเศษทุกวาระ ส่วนขนมอื่นจะเปลี่ยนไปตามฤดูกาลเช่น สงกรานต์ ทำขนมห่อ (ขนมใส่ไส้) และขนมพื้ (ขนมเทียน) เจ้าพระยา ทำขนมกลา วันสาครทำกระยาสาคร งานเทศมหาชาติทำขนมนางเร็ก และนางเร็กหูช้าง ปีใหม่ในหมู่บ้านจะไม่จัดงาน แต่ละบ้านอาจสังสรรค์กันเองในหมู่บ้านหรือเพื่อนบ้านเท่านั้น

ประเพณีที่เด่นเป็นลักษณะเฉพาะของชาวบ้านพระเพลิงคือ การทำบุญเทศน์มหาชาติประจำปี จัดในวันแรม 15 ค่ำ เดือน 11 ชาวบ้านทุกหลังคาเรือน จะจัดเตรียมอาหารจำนวนมากเพื่อการทำบุญและเลี้ยงแขก อาหารโคกแก่ ขนมจีน นางเร็ก นางเร็กหูช้าง กลวย ละมุด ข้าวและก๋วยเตี๋ยว ๆ ในวันนี้จะมีญาติพี่น้องที่อยู่ห่างไกลไปเยี่ยม รวมทำบุญ และพักควยเป็นจำนวนมาก ชาวหมู่บ้านใกล้เคียงและชาวราชการในอำเภอมักไปเที่ยว คนแปลกหน้าก็สามารถเข้าไปรับประทานอาหารได้จากทุกหลังคาเรือน ความทองถนนจะมีผู้คนแน่นขนัด และเมื่อญาติ หรือคนรู้จักจะกลับก็จะได้รับขนมจีนหรือนางเร็ก ทักมือกลับมาอีกโดยทั่วกัน ผู้ที่เข้าฟังเทศน์จริง ๆ คือผู้สูงอายุ เพราะผู้น้อยท่องรับแขกที่บ้าน อย่างไรก็ตามผู้สูงอายุจากหมู่บ้านอื่นก็มาฟังเทศน์กันมาก จนทองมีการจัดแบ่งว่าให้ใครฟังกี่บทไหน

สตรีที่แต่งงานกับคนหมู่บ้านอื่นจะนำขนมจีน และขนมต่าง ๆ ไปไหว้มารคาสามี เป็นประจำอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง อาจเป็นวันสำคัญทางศาสนา หรือวันนักขัตฤกษ์วันใดวันหนึ่ง นอกจากนั้นสตรีที่แต่งงานใหม่ ๆ จะต้องจัดอาหาร เช่นเดียวกับในเทศกาลพิเศษ ไปไหว้มารคาของสามี โดยมารคาสามีจะต้องรับไหว้ด้วยการให้เงินทองตอบแทนเรียก ประเพณีนี้ว่า การ "เยือน"

จะเห็นได้ว่าสภาพทั่วไปของหมู่บ้านพระเพลิงมีลักษณะของสังคมชนบท และสังคมเกษตรกรรมซึ่งการซบเซาขึ้นนินหายังมีบทบาทอย่างมากในชีวิตประจำวัน

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย